

Menys exàmens i més estímuls: així serà l'educació del futur

El programa Escola Nova 21, apadrinat per la conselleria, s'obre pas basant-se en un aprenentatge competencial i no memorístic més enllà de l'ensenyament obligatori

Escola La Maquinista a Barcelona | Josep M Montaner

Els nens d'avui no cal que sàpiguen moltes coses, sinó que estiguin preparats amb tots els recursos d'aprenentatge per afrontar els reptes que trobaran dins i fora de l'escola. Amb el temps aquesta frase ha deixat d'inquietar cada cop més catalans perquè força escoles que parteixen d'aquesta premissa l'han posada en pràctica. Ho diu la directora de l'escola pública La Maquinista (<https://www.escolalamaquinista.cat/qui-som/>), Anna Comas, un centre de nova creació (<https://www.escolalamaquinista.cat/aprenentatge/>) que funciona per espais d'aprenentatge i propostes de treball. És a dir, una escola que no parteix d'un ensenyament passiu on el mestre explica i els alumnes adquireixen conceptes a través de la rutina i memòria, sinó que parteix de l'estimulació de cada nen, respectant el seu temps i interessos a l'hora d'aprendre i dotant-lo de llibertat a l'hora d'escollir què vol treballar cada dia (és l'educació competencial). Comas creu que el fet que cada vegada més centres d'ensenyament s'hagin replantejat la manera d'ensenyar tradicional, ha consolidat projectes com el seu.

Repensar l'educació en aquesta línia i "sacsejar" el sistema és el que precisament busca el programa Escola Nova 21 (<https://www.escolanova21.cat/horitzo-comu/>). El seu director, Eduard Vallory, explica que l'objectiu és adequar l'ensenyament als reptes i necessitats actuals. En altres paraules, dotar d'eines els nens per resoldre problemes de la vida real, en comptes d'exigir

que s'apreguin de memòria les comarques de Catalunya i les hagin de recitar quan el mestre ho demana, per exemple. "No ens hem inventat la sopa d'all", diu, "el que defensa Escola Nova 21 és el que consta a l'Agenda 2030 en matèria d'educació (<https://es.unesco.org/themes/liderar-agenda-mundial-educacion-2030>) ". L'Agenda aposta per preparar els alumnes perquè sàpiguen desenvolupar-se i trobar les respostes que necessiten, i que això es faci possible a través d'una actualització del sistema educatiu, orientat en aquesta línia. La Maquinista, de Sant Andreu de Barcelona, forma part d'Escola Nova 21 des de fa dos anys, quan va iniciar-se el programa.

Però en què consisteix Escola Nova 21 i l'educació competencial de l'escola La Maquinista? Anem per parts. La iniciativa que encapçala Vallory neix l'any 2016 i recull el que s'acorda en l'àmbit internacional a l'Agenda 2030 en matèria d'educació: posar al dia què s'aprèn, com i per què. "És un catalitzador del què molts centres ja estaven posant en pràctica. Escola Nova 21 ha fet de paraigua a aquests projectes que trenquen amb el model educatiu instaurat i tradicional i que aposten per un treball competencial, enlloc de fonamentalment memorístic, prioritant altres aprenentatges i amb metodologies diferents", diu Vallory.

De fet, aquest model d'escoles no és nou. El doctor en Pedagogia Internacional de la UB Enric Prats (<http://www.enricprats.net/>) explica que ja durant la Segona República existien les escoles actives (les que basen l'aprenentatge en l'activitat, no en la repetició): l'escola Heura, l'escola del Mar o la Icària en són exemples. "Tenien un funcionament competencial -aleshores es deia *per projectes* o *centres d'interès*-, no memorístic", diu. Què passa des d'aleshores fins ara? Es recupera sobretot entre 2010 i 2011 amb la gran davallada demogràfica, "que fa que les escoles privades, veient que havien de fer alguna cosa per atraure alumnes, decideixen introduir nous elements de canvi". És aleshores quan l'escola pública decideix adoptar també aquestes metodologies per no quedar-se enrere, afirma Prats.

Un dia a l'escola La Maquinista, aprenent geometria amb elements artístics Foto: Josep M Montaner

"Abans érem vistos com els *raros*", confessa la directora de l'escola La Maquinista, "era habitual que molts pares tinguessin dubtes sobre el funcionament del centre". La pregunta, diu Comas, era sempre la mateixa: "I vols dir que aprendran?". Ara somriu quan ho recorda: "Amb els anys, veient que el nostre plantejament guanyava força, i sota el paraigua d'Escola Nova 21, hem deixat de ser vistos com els que anem sempre a contracorrent, ja no se'ns qüestiona tant". Celebra que cada cop vinguin més pares i mares preguntant pel projecte educatiu, "en comptes de si els seus fills *realment* aprendran".

"Escola Nova 21 ha fet evident que aquests projectes [com el de La Maquinista] funcionen", sentència Comas. El programa, diu Vallory, partia de dues hipòtesis: demostrar que el canvi educatiu és necessari i que és possible. La iniciativa, única a Europa, va agafar l'any 2017 una mostra de 30 centres (<https://www.escolanova21.cat/el-canvi-que-promovem/>) que plasmaven, de forma representativa, el sistema educatiu català: ¿Vam mantenir les proporcions pel que fa a centres concertats i públics, primària i secundària, alta complexitat i baixa, grans i petits, ciutat i poble?. Aquests centres -adherits a la iniciativa de forma voluntària i consensuada-, han fet un procés per reformular els seus projectes educatius. ¿Els resultats posen de manifest que qualsevol centre, tingui les condicions que tingui, pot replantejar la seva metodologia a les aules?, sentència Vallory.

"Actualment hi ha un 20% d'abandonament escolar, no és correcte dir que el sistema funciona perquè deixa fora un de cada cinc nens", diu el director d'Escola Nova 21

I per què és necessària una actualització educativa? ¿Actualment hi ha un 20% d'abandonament escolar?, respon Vallory, ¿no és correcte dir que el sistema funciona perquè està deixant fora de l'aprenentatge un de cada cinc nens?. ¿O canviem, o el nostre model no donarà respostes a les necessitats d'avui?, i això no ho diu només Vallory recollint el que deien La Maquinista, Sadako, l'institut-escola Jacint Verdaguer... sinó que també ho han dit Rosa Sensat o les escoles del CEPEPC (https://ca.wikipedia.org/wiki/Col%C2%B7lectiu_d%27Escoles_per_l%27Escola_P%C3%BAblica_Catalana) els darrers 100 anys.

Un avantatge com a país

Vallory creu que Catalunya té un avantatge en la proliferació d'aquestes escoles, i és que ¿el sistema tradicional no és d'excel·lència?. Ho compara amb Finlàndia, que malgrat que ha adoptat un marc competencial, al tenir un model que és referent per altres països, hi ha moltes resistències a "posar-se al dia". En canvi, Catalunya presenta dèficits, abandonament i fracàs escolar... ¿Hi ha marge per voler i poder millorar, això és el que permet un sacseig molt més gran?, defensa.

En aquesta línia, la directora del centre apunta que escoles com la seva ¿han nascut en un bon moment?. S'explica així: durant i després de la Segona República, aquestes escoles perdien força perquè no interessaven, perquè el que primava era crear futurs treballadors a les fàbriques. Ara, aquest model educatiu és atractiu per a l'economia: ¿Tant les empreses com els adults coincidim en la formació de nens amb sentit crític, de persones capaces de desenvolupar-se a la vida i de transformar el món?. Comas diu que en aquest moment, els ideals pedagògics i els

interessos coincideixen.

Anna Comas directora del centre d'ensenyament La Maquinista Foto: Josep M Montaner

Escola Nova 21 esdevé una política pública

El passat 19 de desembre, la Generalitat i diversos municipis van acordar que el procés d'actualització educativa Escola Nova 21 esdevingués política pública (<https://www.escolanova21.cat/generalitat-municipis-acorden-que-proces-dactualitzacio-educativa-impulsat-escola-nova-21-esdevingui-politica-publica/>). Això es tradueix, com explica el mateix director del programa, en què el treball que ja estava fent el Departament d'Educació en coordinació amb ens locals i Escola Nova 21 ara es planteja com un objectiu comú?. En altres paraules, el Departament treballarà en paral·lel a Escola Nova 21, assegura Vallory.

Escola Nova 21 planteja, des dels seus inicis, el que ja es va acordar l'any 2015 a l'Agenda 2030 en matèria d'educació. (<https://es.unesco.org/node/266395>) Ara, les administracions públiques ho adopten per al conjunt de la ciutadania. El programa agafava el *background* d'escoles com La Maquinista per tal de fer un sacseig de consciència, per aquest motiu només té una duració de tres anys?, diu Vallory. Després, seran els mateixos centres els que agafaran el lideratge i seran els referents d'altres projectes que vindran.

Escola Nova 21 va néixer amb la voluntat de desaparèixer al cap de tres anys per no generar dependències

Així és: Escola Nova 21 desapareixerà el pròxim 31 de juliol de 2020. ¿Naixia amb la voluntat de morir perquè no vol crear dependències, només vol acompanyar els centres, articular el consens educatiu que ja hi havia i enfortir-lo?. Vallory parla de superar els pactes concrets d'interessos, de transversalitat i de superar la politització: ¿Escola Nova 21 ha demostrat que l'Agenda 2030 és de sentit comú en quatre moments?. El primer, diu, el setembre de 2016, amb l'acord amb la Diputació de Barcelona que va fer que diversos municipis s'hi sumessin, independentment del color polític. Després, el febrer de 2017 se signa l'acord amb el Consorci d'Educació de Barcelona. A l'abril, tots els grups del Parlament van demanar que el Departament liderés el procés de transformació educativa que impulsava Escola Nova 21. Finalment, l'acord del passat 19 de desembre de 2018 feia efectiva aquesta petició.

El 19 de desembre es va acordar que tot el coneixement i experiència dels centres com La Maquinista es traspassi a l'administració i es treballi conjuntament. Els passos seguits per arribar fins aquí, diu Vallory, ¿van en la línia de mirar-nos als ulls i veure que ja hi ha un consens sobre com posar al dia la tasca educativa?. "Ja sabem on volem anar, ara toca fer-ho", conclou.

Unes nenes escullen quins espais de referència volen. Foto: Josep M Montaner

L'escola La Maquinista, un projecte referent

Els nens i nenes de cycle inicial de l'escola La Maquinista comencen el dia a les ¿aules de referència?, on cadascun d'ells escollirà, d'entre les propostes que se'ls ofereixen, quines activitats volen treballar als ¿espais de referència?. És el que es coneix com les activitats lliures: l'escola disposa de diferents aules com la de creació, matemàtiques, literària, anglès i música i dansa.

En què es basen per fer-ho? Comas ho explica així: ?L'escola està fonamentada en tres eixos: saber fer, aprendre i conèixer?. La directora assegura que no es lliga a cap teoria, ?no ens titulem?, però que pren com a referència a L. Wheeler (<https://books.google.es/books?id=ECaz9yx8MScC&pg=PA265&lpg=PA265&dq=Lewin+Wheeler+educacion&source=bl&ots=kpsTjlGRQM&sig=ACfU3U3y44G2W2dk2GXddPhacVbJtsvtAA&hl=es&sa=X&ved=2ahUKEwiFuu-esKfgAhUKYVAKHUICafwQ6AEwBXoECACQAQ#v=onepage&q=Lewin%20Wheeler%20educacion&f=false>) -que defensa que hi ha certes connexions neuronals que només es donen quan un mateix descobreix una cosa, no quan se li explica-, i a les intel·ligències múltiples de Gardner (https://ca.wikipedia.org/wiki/Teoria_de_les_intel%C2%B7lig%C3%A8ncies_m%C3%BAltiples) - creu que les persones aprenen diferent i expliquen el món en funció de les intel·ligències més fortes de cada individu.

Aquestes serien les bases, però centres com La Maquinista destaquen per apostar pel desenvolupament comunitari i la idea de comunitats d'aprenentatge. També creuen en l'obertura de les escoles: visites, compartir experiències i fins i tot, residències en altres centres per conèixer el seu funcionament. L'avaluació parteix del repte que es marca cada criatura, de la reflexió i revisió d'un mateix a l'hora d'assolir objectius. No hi ha exàmens, però sí que hi ha una aposta consolidada per l'autoregulació, l'administració del temps d'un mateix, per assolir els resultats que es marca cada nen, coneixent les seves capacitats i què vol fer.

La figura dels mestres és la de conèixer el grup i les seves inquietuds per després recollir-les, endreçar-les i motivar-les. Cada mestre ho fa diferent perquè no existeix un manual de com fer-ho, ?però s'ha de creure el que fa perquè surti bé? diu Comas. Això sí: el mestre parteix del marc de referència, és a dir, guia l'alumnat ?i si ha d'explicar uns conceptes perquè per edat toca conèixer-los, ho farà, o si ha de dir *crec que això ho hauríeu de saber* ho dirà; que el mestre *no explica mai* és mentida?. L'únic inconvenient amb el què es troben centres com el de Comas és la mobilitat del professorat: si els mestres van canviant cada cert temps d'escola, costa molt consolidar un projecte com aquest.

Eduard Vallory, director del programa Escola Nova 21 Foto: Josep M Montaner

Un sistema competencial: només durant l'educació obligatòria?

El doctor Enric Prats defensa que el model de La Maquinista té molt de sentit durant l'educació obligatòria, però que un cop se supera aquesta franja, la continuïtat és més discutible. "Quan parlem de la formació de futurs professionals, els paràmetres han de ser diferents?", diu. "Això no vol dir que a la Universitat no puguin haver-hi pràctiques competencials, però s'ha d'aprofundir en continguts específics, que és el que demana la professió", i posa d'exemples els metges i els músics, que han de tenir unes nocions específiques per exercir que només s'aprenen estudiant.

En canvi, Vallory sosté que el pas a la Universitat és una línia fictícia pel que fa a l'aprenentatge competencial. "Som aprenents tota la vida i l'educació postobligatòria no està exempta de generar aprenentatges com el pensament crític i el desenvolupament de competències complexes?", diu. El director d'Escola Nova 21 posa en dubte el funcionament del sistema universitari: "els temaris obligatoris tancats, els exàmens, els horaris... tot això està obsolet?", i afegeix que "la manera tradicional d'aprendre a les universitats és una rêmora de l'obsolescència del sistema?". Segons Vallory, no es poden preparar professionals de veritat si no se'ls prepara competencialment i si els aprenentatges són passius. "ja no val l'excusa de *sempre ho hem fet així*", afirma.

En certa manera, coincideixen ambdós a l'hora de parlar de la Selectivitat: l'examen i la nota que se'n deriva no determina les competències que ha de tenir un futur estudiant. Prats creu que s'ha de replantejar, "no té sentit que sigui memorística perquè els alumnes han de demostrar altres tipus d'habilitats?". De fet, deixa caure la possibilitat de repensar fins i tot l'existència d'una Selectivitat que, en realitat, no selecciona (aprova el 97% de l'alumnat) sinó que ordena.

Vallory va més enllà i planteja un canvi a gran escala: "té sentit que la Universitat et formi per una sola cosa actualment, quan s'ha demostrat que anem cap a un món canviant i que al llarg de la vida potser haurem treballat de més de cinc coses?". En qualsevol dels casos, Prats i Vallory qüestionen el sistema educatiu actual i les bases sobre les quals es fonamenta. Programes com Escola Nova 21 i centres com La Maquinista fan trontollar una estructura que fins ara es podia considerar intocable i demostren que una reforma de l'ensenyament és possible.

Escola La Maquinista a Barcelona Foto: Josep M Montaner